

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือ เพื่อทำการศึกษาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และศึกษาหาแนวทางการพัฒนาอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การศึกษานี้ได้นำหลักการและแนวทางการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ มาประยุกต์เข้ากับแนวคิด การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หลักการและนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผสมผสานกับความ คิดเห็นของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ประชาชนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว ระเบียบ วิธีวิจัยของการศึกษานี้มีขั้นตอนและรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร ผู้ศึกษาทำการรวบรวมข้อมูลจากประชากร 3 กลุ่ม คือ

1. เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จำนวน 92 คน แบ่งเป็น ข้าราชการ (หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ) 1 คน ลูกจ้างประจำ 11 คน และลูกจ้างชั่วคราวรายวัน 80 คน
2. ประชาชนในท้องถิ่น เลือกศึกษาเฉพาะบ้านแก้งเรือ อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 326 ครัวเรือน (แบ่งเป็น หมู่ที่ 3 จำนวน 130 ครัวเรือน และหมู่ที่ 15 จำนวน 196 ครัวเรือน) เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้กับทางเข้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูจอง นายอยมากที่สุด

3. นักท่องเที่ยว

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวนรวมทั้งสิ้น 299 คน ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 25 คน จำแนกเป็นข้าราชการและลูกจ้างประจำรวม 12 คน เก็บข้อมูลทุกคนเนื่องจากเป็น บุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการปฏิบัติงานของอุทยานแห่งชาติ และลูกจ้างชั่วคราวรายวันที่ รับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยวจำนวน 13 คน

2. ประชาชนในท้องถิ่น ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ กำหนดตัวอย่างโดย เกณฑ์การกำหนดขนาดตัวอย่างจากการใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Darwin Hendel (อ้างใน คณะศึกษาศาสตร์, 2541) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา 174 ครัวเรือน

แบ่งเป็น หมู่ที่ 3 จำนวน 75 ครัวเรือน และหมู่ที่ 15 จำนวน 99 ครัวเรือน ทำการจับฉลาก คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างได้เลขคู่ จึงเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำครัวเรือนหรือผู้แทนเฉพาะบ้านเลขที่ซึ่งลงท้ายด้วยเลขคู่

3. นักท่องเที่ยว ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ในช่วงปีงบประมาณ 2543 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2542 - 30 กันยายน 2543 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย จำนวน 24,343 คน (สำนักสารนิเทศ, 2543) กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Yamane (อ้างใน พรทิพย์ พิมลสินธุ์, 2539) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อนสูงสุด 0.1 ได้กลุ่มตัวอย่าง 100 คน เป็นตัวแทนนักท่องเที่ยว

สามารถสรุปประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่ม	ประชากร (จำนวน)	กลุ่มตัวอย่าง
1. เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ	92	25
2. ประชาชนในท้องถิ่น	326	174
3. นักท่องเที่ยว	24,343	100
รวม	24,761	299

3.2 ข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

3.2.1 ข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษา จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยในด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้จากการศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสารงานวิจัย รายงาน บทความทางวิชาการ ซึ่งค้นคว้า

จากสำนักหอสมุดและห้องสมุดอื่นๆ ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมป่าไม้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถานที่อื่นๆ

3.2.2 วิธีการเก็บข้อมูล

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หลักการและนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากตำรา เอกสารงานวิจัย รายงาน บทความทางวิชาการ

2. การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาด้วยตนเอง โดยผู้ศึกษาได้นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อแนะนำตัวและขอความร่วมมือในการศึกษา จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปแจกกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้ศึกษาแนะนำตัวพร้อมอธิบายให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และวิธีการทำแบบสอบถาม และนัดหมายเวลาในการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างอีกครั้ง และหากกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถอ่านแบบสอบถามได้ ผู้ศึกษาจะเป็นผู้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามข้อคำถามในแบบสอบถาม

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้ศึกษาได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยได้จัดขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การจัดค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การบรรยายให้ความรู้ด้านระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม การให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว การประสานงานด้านที่พักและอาหาร

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญสำหรับการศึกษาคั้งนี้ คือ แบบสอบถาม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยแบบสอบถามที่ได้จัดทำขึ้นแบ่งเป็น 3 ชุด แต่ละชุดประกอบด้วยคำถามส่วนต่างๆ ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามกลุ่มเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ประกอบด้วยคำถาม 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา หน้าที่รับผิดชอบ ประสบการณ์ทำงานด้านอุทยานแห่งชาติ ภูมิลำเนา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ คำถามเชิงบวก ข้อ 1 4 และ 5 เลือกตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง = 5 เห็นด้วย = 4 ปานกลาง = 3 ไม่เห็นด้วย = 2 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง = 1 ส่วนคำถามเชิงลบ ข้อ 2 3 6 7 และ 8 เลือกตอบเห็นด้วยอย่างยิ่ง = 1 เห็นด้วย = 2 ปานกลาง = 3 ไม่เห็นด้วย = 4 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง = 5

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถามปลายเปิด

ชุดที่ 2 แบบสอบถามกลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ประกอบด้วยคำถาม 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ ภูมิลำเนา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการให้บริการท่องเที่ยว เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถามปลายเปิด

ชุดที่ 3 แบบสอบถามกลุ่มนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยคำถาม 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ภูมิลำเนา รูปแบบการเดินทางมาท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจจากการเดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถาม
ปลายเปิด

แบบสอบถามทั้ง 3 ชุด กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนเพื่อแบ่งระดับศักยภาพเป็น
5 ระดับ ดังนี้

- ระดับคะแนน 5 หมายความว่า มากที่สุด / สูงสุด / ดีมาก
- ระดับคะแนน 4 หมายความว่า มาก / สูง / ดี
- ระดับคะแนน 3 หมายความว่า ปานกลาง
- ระดับคะแนน 2 หมายความว่า น้อย / ต่ำ / ไม่ดี
- ระดับคะแนน 1 หมายความว่า น้อยมาก / ต่ำมาก / ไม่ดีอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ในการศึกษาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยในการพัฒนาเป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ศึกษาได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การ
บรรยายให้ความรู้ การจัดค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยจัดให้กับคณะ
นักเรียน นักศึกษา และนักท่องเที่ยว โดยได้นำข้อมูลส่วนนี้ประกอบกับการใช้แบบสอบถาม เป็น
ข้อมูลพื้นฐานสำหรับศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

ภายหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเรียบร้อยแล้วและนำมาส่งคืน ผู้ศึกษาทำการ
ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์อีกครั้งเพื่อความครบถ้วนของข้อมูล และในแต่ละวันจะนำ
ข้อมูลในส่วนของคำถามปลายเปิดมาลงรหัส ส่วนข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิดที่ให้กลุ่มตัวอย่าง
แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศจะเก็บรวบรวมเป็นหมวดหมู่แยกไว้ต่างหาก

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมนำวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows
และ Microsoft Excel และวิเคราะห์ข้อมูล โดย

3.5.1 ค่าความถี่และร้อยละ ใช้อธิบายข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม
ที่ได้จากการเก็บแบบสอบถาม

3.5.2 ค่าเฉลี่ย ใช้อธิบายความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

3.5.3 วิธีถ่วงน้ำหนัก (Weighting Score Method) ใช้วิเคราะห์ศักยภาพของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยทำการวิเคราะห์ในแต่ละองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งดัดแปลงมาจากวิธีการคำนวณของศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ (2538) ดังนี้

$$EP = W_1R_1 + W_2R_2 + W_3R_3 + \dots + W_nR_n / W_1 + W_2 + W_3 + \dots + W_n$$

โดย EP	หมายถึง	ระดับศักยภาพ
R_1-R_n	หมายถึง	ค่าคะแนนศักยภาพของตัวแปรที่ 1 ถึง n
W_1-W_n	หมายถึง	ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรที่ 1 ถึง n

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ขอความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ ช่วยพิจารณาความเหมาะสมของคะแนนค่าถ่วงน้ำหนักซึ่งกำหนดไว้ 5 ระดับ คือ

1)	5	หมายถึง	ให้ความสำคัญมากที่สุด
2)	4	หมายถึง	ให้ความสำคัญมาก
3)	3	หมายถึง	ให้ความสำคัญปานกลาง
4)	2	หมายถึง	ให้ความสำคัญน้อย
5)	1	หมายถึง	ให้ความสำคัญน้อยที่สุด

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ มีดังนี้

1) ดร. นภวรรณ ฐานะกาญจน์	อาจารย์ประจำคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ปรึกษาส่วนอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้
2) อาจารย์เสรี เวชบุษกร	ผู้อำนวยการส่วนอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้
3) นายวิฑิต พัฒนโกศัย	ผู้อำนวยการส่วนอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้
4) นายชำนาญ สายสุทธิวงษ์	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย

5) นายวินัย โสมณวัตร

หัวหน้าโครงการสำรวจข้อมูล
ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการจัดการ
อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย

3.5.4 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม ประเด็นที่ใช้ในการวิเคราะห์จำแนกตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประเด็นการวิเคราะห์เนื้อหา

ศักยภาพของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
1. พื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ	1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและ สิ่งแวดล้อม
2. การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน	2. การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
3. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อม ศึกษา	3. การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น 4. การส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ ท่องเที่ยว	5. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ 6. การส่งเสริมการลงทุน

3.6 การแปลผลข้อมูล

จากการแบ่งระดับการประเมินเป็น 5 ระดับ (ตั้งแต่ 1 - 5) สามารถนำมาวิเคราะห์ศักยภาพของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยวิธีถ่วงน้ำหนักด้วยการกำหนดอันตรภาคชั้น ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรภาคชั้น (Class Interval)} &= \frac{\text{พิสัย (Range)}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} = 0.8
 \end{aligned}$$

ดังนั้น จึงกำหนดระดับศักยภาพโดยแบ่งเป็น 5 ระดับ แต่ละลำดับมีค่าคะแนนแตกต่างกัน 0.8 คะแนน ดังนี้

1)	4.21 - 5.00	หมายถึง	มีศักยภาพสูงมาก
2)	3.41 - 4.20	หมายถึง	มีศักยภาพสูง
3)	2.61 - 3.40	หมายถึง	มีศักยภาพปานกลาง
4)	1.81 - 2.60	หมายถึง	มีศักยภาพต่ำ
5)	1.00 - 1.80	หมายถึง	มีศักยภาพต่ำมาก